

سبیل علم

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه روانشناسی

پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: آموزش کودکان استثنایی

عنوان:

تاثیر دو روش آموزش زبان انگلیسی به شیوه استقرایی (نگاره- کلمه و شی ادراک شده) بر یادگیری واژگان انگلیسی دانش آموزان پسر کم توان ذهنی آموزش پذیر مقطع راهنمایی شهر تهران

استاد راهنما:

دکتر مرجان جعفری روشن

استاد مشاور:

دکتر فرناز کشاورزی ارشدی

نگارش:

سیده مریم سمائی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به :

تمام کودکان استثنایی کشورم ایران

و تقدیم به :

پدر و مادر عزیزم و خواهرانم که اگر تشویق ها و ترغیب های آنان نبود طی این مسیر
برایم دشوار می نمود.

و تقدیم به :

همسر و پسر که بدون همراهی ایشان نمی توانستم این راه را با موفقیت پشت سر
بگذارم.

تقدیر و تشکر :

حمد و سپاس خدای بیکران را که فرصت پژوهش و علم آموزی را به من ارزانی داشت.

در ابتدا بر خود لازم می دانم که از زحمات کلیه اساتید محترم به ویژه سرکار خانم دکتر مرجان جعفری روشن (استاد راهنما) که در طول دوره آموزش و پژوهش ، مرا از دانش ، تجربه و راهنماییهای ارزنده خویش بهره مند ساخته اند و همچنین از سرکار خانم دکتر فرناز کشاورزی ارشدی (استاد مشاور) که در مراحل اجرای پروژه مرا یاری نموده و به همراه سرکار خانم دکتر گلشنی که داوری پایان نامه را عهده دار شدند صمیمانه قدردانی و تشکر می نمایم .

در عین حال بر خود لازم می دانم که از مساعدت و همکاری مدیران مدارس آموزش و پرورش استثنایی شهر تهران (مقطع راهنمایی) که در جهت اجرای پروژه یاری رسان اینجانب بوده اند سپاسگزار و قدردان باشم .

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب سیده مریم سمائی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۷۰۲۶۵ در رشته روانشناسی کودکان استثنایی که در تاریخ ۹۱/۶/۲۵ از پایان نامه خود تحت عنوان: تاثیر دو روش آموزش زبان انگلیسی به شیوه استقرایی (نگاره- کلمه و شی ادراک شده) بر یادگیری واژگان انگلیسی دانش آموزان پسر کم توان ذهنی آموزش پذیرمقطع راهنمایی شهر تهران

با کسب نمره ۱۸ و درجه بسیارخوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۱/۶/۲۵

دانشجوی کارشناسی ارشد سیده مریم سمائی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ بحروف
هجده تمام و با درجه بسیارخوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی
 دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
 دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی
 (این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۷۰۷۹۰۳۰۰۲	نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی کد: ۱۰۱
عنوان پایان نامه: تاثیر دو روش آموزش زبان انگلیسی به شیوه استقرایی (نگاره- کلمه و شی ادراک شده) بر یادگیری واژگان انگلیسی دانش آموزان پسر کم توان ذهنی آموزش پذیرمقطع راهنمایی شهر تهران	
نام و نام خانوادگی دانشجو: سیده مریم سمائی شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۷۰۲۶۵ رشته تحصیلی: کودکان استثنایی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۰/۱۱/۳۰ تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۱/۶/۲۵
استاد/استادان راهنما: دکتر مرجان جعفری روشن استاد/استادان مشاور: دکتر فرناز کشاورزی ارشدی	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): پژوهش نیمه آزمایشی حاضر به بررسی تاثیر دو روش آموزش زبان انگلیسی به شیوه استقرایی (نگاره- کلمه و شی ادراک شده) بر یادگیری واژگان انگلیسی دانش آموزان پسر کم توان ذهنی آموزش پذیرمقطع راهنمایی شهر تهران پرداخته است. بدین منظور با استفاده از روش نمونه گیری چند مرحله ای ۳۶ دانش آموز پسر کم توان ذهنی انتخاب گردید و به صورت تصادفی به سه گروه ۱۲ نفری تقسیم شدند. آزمودنی ها در دو گروه آزمایشی در ۱۵ جلسه آموزش واژگان زبان انگلیسی پایه دوم راهنمایی را به روش های نگاره - کلمه به شیوه (استقرایی و شی ادراک شده) دریافت کردند ، در حالیکه آزمودنی های گروه کنترل با همان روش قبلی همان مطالب را دریافت کردند. به منظور بررسی میزان تاثیر برنامه آموزشی (آموزش تعداد ۲۸ کلمه از ۶ نگاره) از تصاویر کتاب زبان پایه دوم راهنمایی ویژه دانش آموزان کم توان ذهنی به عنوان پیش آزمون و پس آزمون استفاده شد. آزمونی که از دانش آموزان به عمل آمد یک آزمون معلم ساخته بود که کلمات ارائه شده در نگاره ها را شامل می شد. نتایج تجزیه و تحلیل با استفاده از تست کروسکال والیس و مان ویتنی یو و تست ویلکاکسون در دو بخش یادگیری و پایداری، نشان داد که تعداد واژگان گروه دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر با شیوه استقرایی شی ادراک شده قبل از آموزش در مقایسه با دو گروه (استقرایی نگاره- کلمه و آموزش عادی) بالاتر بود و گروه ها قبل از آموزش همتا نبودند. همچنین نتایج نشان داد که بین یادگیری خزانه واژگان در دو گروه دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر که به شیوه (استقرایی نگاره - کلمه و شی ادراک شده) آموزش دیده اند با دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیری که با روش عادی آموزش دیده اند ، تفاوت معناداری وجود دارد و گروه استقرایی شی ادراک شده از دو گروه دیگر بالاتر بود اما این تفاوت در یادگیری خزانه واژگان گروه آزمایشی نگاره - کلمه به شیوه استقرایی با شیوه استقرایی شی ادراک شده جزئی بود . در این پژوهش نمرات پیش آزمون و پس آزمون هر سه گروه به صورت جفت جفت با هم مقایسه شد و نتایج نشان داد که بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون هر سه گروه تفاوت معناداری وجود داشت که در گروه استقرایی شی ادراک شده این تفاوت در مقایسه با دو گروه دیگر بالاتر بود اما بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون گروه استقرایی نگاره - کلمه با آموزش عادی تفاوت جزئی بود . در بخش پایداری نتایج نشان داد که بین پایداری خزانه واژگان در دو گروه دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر که به شیوه (استقرایی نگاره - کلمه و شی ادراک شده) آموزش دیده اند با دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیری که با روش عادی آموزش دیده اند ، تفاوت معناداری وجود دارد و گروه استقرایی شی ادراک شده از دو گروه دیگر بالاتر بوده اما این تفاوت در پایداری خزانه واژگان گروه آزمایشی نگاره - کلمه به شیوه استقرایی با شیوه استقرایی شی ادراک شده جزئی بود. در نهایت می توان نتیجه گرفت که شیوه استقرایی شی ادراک شده می تواند به یادگیری و پایداری خزانه واژگان انگلیسی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر منجر شود. کلید واژه ها : روش های نگاره - کلمه به شیوه (استقرایی و شی ادراک شده) ، خزانه واژگان ، دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر	

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:
 مناسب نیست

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول کلیات پژوهش.....	۱
۱-۱- مقدمه :	۲
۱-۲- بیان مساله:.....	۷
۱-۳- اهمیت و ضرورت پژوهش :.....	۹
۱-۴- اهداف پژوهش:.....	۱۱
۱-۵- فرضیه های پژوهش :.....	۱۲
۱-۶- تعریف نظری و عملیاتی متغیرها :.....	۱۳
۱-۶-۱- روش تدریس :.....	۱۳
۱-۶-۲- شیوه استقرایی نگاره - کلمه :.....	۱۳
۱-۶-۳- شیوه استقرایی شی ادراک شده:.....	۱۴
۱-۶-۴- دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر:.....	۱۵
۱-۶-۵- خزانه واژگان :.....	۱۶
۱-۶-۶- پایداری واژگان :.....	۱۷
۱-۶-۷- دوره راهنمایی :.....	۱۷
فصل دوم ادبیات و پیشینه تحقیق.....	۱۹
مقدمه:.....	۲۰
۲-۱- بخش اول : تدریس.....	۲۰
۲-۱-۱- مفهوم تدریس.....	۲۰
۲-۱-۲- دیدگاه های مختلف تدریس.....	۲۲
۲-۲- بخش دوم :الگوهای تدریس و خانواده های آن.....	۲۳

- ۲۴..... ۱-۲-۲- الگوی عمومی تدریس
- ۲۵..... ۲-۲-۲- خانواده الگوهای تدریس
- ۲۵..... ۱-۲-۲-۲- خانواده الگوهای اجتماعی:
- ۲۶..... ۱-۱-۲-۲-۲- تفحص گروهی:
- ۲۶..... ۲-۱-۲-۲-۲- ایفای نقش:
- ۲۷..... ۳-۱-۲-۲-۲- کاوشگری به شیوه محاکم قضایی:
- ۲۹..... ۲-۲-۲-۲- خانواده الگوهای انفرادی:
- ۲۹..... ۱-۲-۲-۲-۲- تدریس غیر مستقیم:
- ۳۰..... ۲-۲-۲-۲-۲- توسعه مفهوم مثبت از خویشتن:
- ۳۱..... ۳-۲-۲-۲- خانواده الگوهای سیستم های رفتاری:
- ۳۲..... ۱-۳-۲-۲-۲- یادگیری در حد تسلط:
- ۳۲..... ۲-۳-۲-۲-۲- آموزش مستقیم:
- ۳۲..... ۳-۳-۲-۲-۲- یادگیری از طریق شبیه سازی:
- ۳۴..... ۴-۲-۲-۲- خانواده الگوهای پردازش اطلاعات:
- ۳۴..... ۱-۴-۲-۲-۲- دریافت مفهوم:
- ۳۴..... ۲-۴-۲-۲-۲- کاوشگری علمی:
- ۳۵..... ۳-۴-۲-۲-۲- آموزش کاوشگری:
- ۳۵..... ۴-۴-۲-۲-۲- یادپارها:
- ۳۶..... ۵-۴-۲-۲-۲- بدیعه پردازی:
- ۳۷..... ۶-۴-۲-۲-۲- پیش سازمان دهنده ها:
- ۳۸..... ۳-۲- بخش سوم: روش های تدریس زبان انگلیسی
- ۳۸..... ۱-۳-۲- تعریف روش های تدریس
- ۳۸..... ۲-۳-۲- مقدمه ای بر تدریس زبان انگلیسی

- ۳۹..... نظریات زبان آموزی..... ۳-۳-۲
- ۴۰..... انواع روش های تدریس زبان..... ۴-۳-۲
- ۴۲..... روش شفاهی و تدریس زبان به صورت موقعیتی :..... ۱-۴-۳-۲
- ۴۲..... روش های گوشه - زبانی :..... ۲-۴-۳-۲
- ۴۲..... یادگیری زبان به صورت اجتماعی :..... ۳-۴-۳-۲
- ۴۴..... روش طبیعی :..... ۴-۴-۳-۲
- ۴۵..... آموزش از راه تلقین :..... ۵-۴-۳-۲
- ۴۶..... روش پاسخ فیزیکی کامل :..... ۶-۴-۳-۲
- ۴۷..... آموزش زبان از طریق ارتباطی :..... ۷-۴-۳-۲
- ۴۷..... روش خاموش :..... ۸-۴-۳-۲
- ۴۸..... بخش چهارم: آموزش زبان..... ۴-۲
- ۴۸..... آموزش زبان انگلیسی به عنوان زبان دوم :..... ۱-۴-۲
- ۵۰..... مراحل اصلی یادگیری زبان..... ۲-۴-۲
- ۵۱..... مهارت های چهارگانه لازم برای آموزش زبان..... ۳-۴-۲
- ۵۳..... شرایط یادگیری زبان دوم..... ۴-۴-۲
- ۵۳..... اهمیت آموزش زبان انگلیسی :..... ۵-۴-۲
- ۵۴..... ضرورت و اهمیت درس زبان انگلیسی برای دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر:..... ۶-۴-۲
- ۵۴..... اهداف کلی درس زبان انگلیسی در دوره راهنمایی پیش حرفه ای :..... ۷-۴-۲
- ۵۵..... مشکل اصلی در یادگیری زبان..... ۸-۴-۲
- ۵۵..... بخش پنجم: شیوه استقرایی نگاره - کلمه:..... ۵-۲
- ۵۸..... شیوه استقرایی شی ادراک شده :..... ۱-۵-۲
- ۵۹..... مزایای استفاده از شیوه استقرایی نگاره - کلمه در آموزش زبان :..... ۲-۵-۲
- ۵۹..... کاربرد تصاویر در فرایند یادگیری زبان :..... ۳-۵-۲

- ۶۰-۲-۵-۳-۱- انتخاب تصاویر :.....
- ۶۱-۲-۵-۳-۲- اندازه تصاویر :.....
- ۶۱-۲-۵-۳-۳- زمینه تصاویر :.....
- ۶۱-۲-۵-۳-۴- حفظ تصاویر :.....
- ۶۱-۲-۵-۴- مراحل شیوه استقرایی نگاره - کلمه :.....
- ۶۲-۲-۵-۵- اثرات آموزشی و پرورشی الگوی استقرایی نگاره - کلمه :.....
- ۶۳-۲-۵-۶- ثبت مراحل اجرایی روش های استقرایی نگاره - کلمه و شی ادراک شده :.....
- ۶۴-۲-۶- بخش ششم: مفهوم کم توانی ذهنی.....
- ۶۵-۲-۶-۱- تعریف کم توانی ذهنی :.....
- ۶۵-۲-۶-۱-۱- هوش پایین تر از متوسط :.....
- ۶۶-۲-۶-۱-۲- رفتار تطابقی یا سازشی :.....
- ۶۶-۲-۶-۲- طبقه بندی کم توانی ذهنی :.....
- ۶۸-۲-۶-۳- سبب شناسی و علل در بروز عقب ماندگی های ذهنی :.....
- ۶۹-۲-۶-۴- نحوه آموزش دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر :.....
- ۷۱-۲-۶-۵- دوره راهنمایی تحصیلی دانش آموزان کم توان ذهنی :.....
- ۷۱-۲-۷- بخش هفتم : تحقیقات انجام شده در داخل کشور.....
- ۷۳-۲-۸- بخش هشتم : تحقیقات انجام شده در خارج از کشور.....
- ۷۶- فصل سوم روش پژوهش.....
- ۷۷- مقدمه :.....
- ۷۷-۳-۱- روش پژوهش :.....
- ۷۷-۳-۲- جامعه آماری :.....
- ۷۸-۳-۳- نمونه و روش نمونه گیری :.....
- ۷۸-۳-۴- ابزار پژوهش :.....

۷۹	۳-۵- شیوه جمع آوری اطلاعات :
۸۱	۳-۶- روش آماری تحلیل داده ها :
۸۲	فصل چهارم تجزیه و تحلیل داده ها
۸۳	۴-۱- تحلیل توصیفی داده ها
۸۷	۴-۲- تحلیل استنباطی داده ها
۹۹	فصل پنجم یافته های پژوهش
۱۰۰	۵-۱- بحث و نتیجه گیری :
۱۰۷	۵-۲- محدودیت های پژوهش :
۱۰۸	۵-۳- پیشنهادهای پژوهش :
۱۰۹	فهرست منابع
۱۱۳	ضمائم

فهرست نمودار

عنوان	صفحه
نمودار ۱-۲- خلاصه الگوی تفحص گروهی.....	۲۶
نمودار ۲-۲- خلاصه الگوی کاوشگری به شیوه محاکم قضایی.....	۲۷
نمودار ۳-۲- خلاصه الگوی غیرمستقیم تدریس.....	۳۰
نمودار ۴-۲- خلاصه الگوی شبیه سازی.....	۳۳
نمودار ۵-۲- خلاصه الگوی کاوشگری.....	۳۵
نمودار ۶-۲- خلاصه بدیعه پردازی.....	۳۶
نمودار ۷-۲- مراحل اصلی یادگیری زبان را می توان به صورت زیر نمایش داد.....	۵۰
نمودار ۱-۴- میانگین نمرات پیش آزمون در هر سه گروه پژوهش قبل از آموزش.....	۸۴
نمودار ۲-۴- میانگین نمرات پس آزمون ۱ در هر سه گروه پژوهش بعد از آموزش.....	۸۵
نمودار ۳-۴- میانگین نمرات پس آزمون ۲ در هر سه گروه پژوهش بعد از مدت پانزده روز.....	۸۶
نمودار ۴-۴- میانگین نمرات پیش آزمون و پس آزمون ۱ و پس آزمون ۲ در هر سه گروه پژوهش.....	۸۷

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۲۸	جدول ۲-۱- خانواده الگوهای اجتماعی.....
۳۱	جدول ۲-۲- خانواده الگوهای شخصی (فردی).....
۳۷	جدول ۲-۳- خانواده الگوهای پردازش اطلاعات.....
۸۳	جدول ۴-۱- خلاصه داده های توصیفی پژوهش.....
۸۸	جدول ۴-۲- نمرات پیش آزمون هر سه گروه پژوهش.....
۸۸	جدول ۴-۳- مقایسه نمرات پیش آزمون دو گروه شیوه استقرایی شی ادراک شده با آموزش عادی.....
۸۹	جدول ۴-۴- مقایسه نمرات پیش آزمون در گروه شیوه استقرایی نگاره - کلمه با آموزش عادی.....
	جدول ۴-۵- مقایسه نمرات پیش آزمون دو گروه شیوه استقرایی شی ادراک شده با گروه شیوه استقرایی نگاره - کلمه.....
۹۰	جدول ۴-۶- نمرات پس آزمون ۱ هر سه گروه پژوهش.....
۹۱	جدول ۴-۷- مقایسه نمرات پس آزمون شیوه استقرایی شی ادراک شده با آموزش عادی (کنترل).....
۹۲	جدول ۴-۸- مقایسه نمرات پس آزمون گروه شیوه استقرایی نگاره-کلمه با آموزش عادی (کنترل).....
	جدول ۴-۹- مقایسه نمرات پس آزمون ۱ گروه شیوه استقرایی شی ادراک شده با شیوه استقرایی نگاره - کلمه.....
۹۴	جدول ۴-۱۰- مقایسه نمرات پیش آزمون و پس آزمون ۱ در هر سه گروه.....
۹۶	جدول ۴-۱۱- نمرات پس آزمون ۲ در هر سه گروه پژوهش.....
	جدول ۴-۱۳- مقایسه نمرات پس آزمون ۲ در گروه شیوه استقرایی نگاره - کلمه با گروه آموزش عادی (کنترل).....
۹۷	جدول ۴-۱۴- مقایسه نمرات پس آزمون ۲ در گروه نگاره - کلمه به شیوه استقرایی شی ادراک شده با نگاره - کلمه به شیوه استقرایی.....
۹۸	جدول ۴-۱۵- مقایسه نمرات پس آزمون ۲ در گروه شیوه استقرایی شی ادراک شده با نگاره - کلمه به شیوه استقرایی.....

فصل اول کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه :

بررسی های علمی ، اهمیت روز افزون روشهای تدریس^۱ را همانند دیگر دانش ها و پژوهش ها بیشتر نمایان ساخته است. حقیقت آن است که شیوه های آموزش و یادگیری همراه با تحولات روان شناسی تربیتی ، پیشرفت چشمگیری داشته است. آنچه در گذشته مهم تلقی می شد امروز در غالب موارد اهمیت خود را از دست داده است و مسائلی از قبیل انگیزش ، ویژگی های شخصیتی معلم ، آگاهی و شناخت وی از اصول و روشهای تعلیم و تربیت از عوامل مهم و موثر در امر آموزش تلقی می شوند. صاحب نظران در نوشته های مختلف ، روش تدریس را به شکل های گوناگون تعریف کرده اند. برای نمونه گیج^۲ (۱۹۷۵) در تعریف روش تدریس می گوید : روش تدریس ، الگوهای رفتاری معلم است که تکرار پذیر است ، قابلیت استفاده در تمامی موضوعات درسی را دارد ، به بیش از یک معلم اختصاص دارد و به امر یادگیری ارتباط می یابد. (فتحی آذر ، ۱۳۸۲)

روش های تدریس را می توان بر مبنای متغیرهای مختلف طبقه بندی و در الگوهای خاصی بررسی نمود. مثلاً^۳ در طبقه بندی بر مبنای کنترل ، به روش هایی که معلم در آن فعال است و فرایند آموزش را در کنترل خود دارد «روش های معلم مدار»^۳ می گویند . شیوه هایی چون سخنرانی ، روش نمایشی ، از روخوانی و در کل انتقال مطالب در این روش ها به حالت یک طرفه است. شیوه هایی که در آن به فراگیر نقش بیشتری داده می شود تا خود به نتیجه برسد ، به «روش های فراگیر مدار»^۴

---

^۱ - teaching methods

^۲ - Gage

^۳ - teacher - centered

^۴ - student – centered

مشهورند. از این نوع روش ها ، می توان به روش های اکتشافی ، حل مساله ای (پژوهش علمی) و پیش سازماندهنده و ... اشاره کرد. (وایت، ۱۹۸۶، به نقل از فتحی آذر، ۱۳۸۲)

فلاندرز^۱ (۱۹۷۰) بیان می کند که در نوع دیگری از تقسیم بندی روش های تدریس می توان به منطق ارائه آن توجه نمود ، که در این صورت دو روش تدریس وجود خواهد داشت : تدریس مستقیم^۲ و تدریس غیر مستقیم^۳ یعنی با جمع بندی تحقیقات مختلف به این نتیجه رسیده است که روش های تدریس فراگیر و غیر مستقیم تاثیر بیشتری بر پیشرفت تحصیلی و نگرش فراگیران دارد. یعنی هر اندازه معلم به دانش آموز فرصت فعالیت داده و دعوت به پژوهش داشته باشد به همان اندازه تدریس پویاتر خواهد بود و انگیزش دانش آموز به یادگیری بیشتر خواهد شد بنابراین این نوع روش ها را که به چند مورد آن اشاره شد می توان جزو روش های تدریس فعال به شمار آورد. (موسوی ، ۱۳۸۵)

در یک فرایند یاددهی- یادگیری فعال دانش آموزان باید بتوانند مطالب را تجزیه و تحلیل کنند و درباره آنها فکر کنند تا بتوانند آن مطلب را درک کنند و همچنین بتوانند آن مطلب را در عمل مورد استفاده قرار دهند . از طرف دیگر فعالیت یادگیرنده نیز از اصول مهم یادگیری محسوب می شود و یادگیری صحیح بدون فعالیت یادگیرنده تحقق نمی یابد. (موسوی ، ۱۳۸۵)

گیج و برلاین^۴ در تحقیقی نشان دادند که کیفیت یادگیری در روش های فعال بیشتر از روش های تدریس غیر فعال است. در تحقیقی دیگر گیج و برلاین نشان دادند که دستیابی به هدفهای تربیتی از طریق روش های تدریس فعال بهتر میسر می گردد. (گیج و برلاین ، ترجمه خویی نژاد، ۱۳۷۴)

با توجه به این که یادگیری یک فرایند دائمی و فعال است نه انتقال ساده اطلاعات ، از این رو نه تنها شاگردان همواره به یادگیری مبتنی بر پرسش تشویق می شوند بلکه معلمان نیز با به کارگیری روش های متنوع و ارزیابی آنها همچون یک یادگیرنده به گسترش یادگیری خود می پردازند. بنابراین تدریس فعال به تعبیراتی همچون یادگیری مشارکتی ، یادگیری تعاملی ، فعالیتهای غیر قیاسی اشاره

---

^۱ - Flanders
^۲ - direct teaching
^۳ - in direct teaching
^۴ - Gage and Berliner

دارد که وجه مشترک تجربه های مذکور فعالیت محوری است. (پایک و سلبی^۱، ۲۰۰۰، به نقل از معظمی، ۱۳۸۹)

در واقع الگوهای تدریس، الگوهای یادگیری هستند. ما با استفاده از الگوها در حالی که به شاگردان در کسب اطلاعات، نظرات، مهارت ها، راه های تفکر و ابراز نظر خود کمک می کنیم، نحوه یادگیری را نیز به آنان می آموزیم. در واقع افزایش استعداد شاگردان برای یادگیری آسان تر و مؤثرتر آینده از دانش و مهارتی که کسب می کنند و چیرگی که بر فرایندهای یادگیری می یابند، می تواند مهم ترین نتیجه دراز مدت آموزش باشد. فعالیت یاددهی - یادگیری و توانایی آنها در تجزیه و تحلیل اطلاعات و یادگیری چگونگی یادگیری از اصول مهم یادگیری هستند.

الگوی نگاره - کلمه به شیوه استقرایی (PWIM)^۲ که اولین بار توسط کالهن^۳ در ایالت متحده مطرح شد از خانواده الگوهای پردازش اطلاعات است. الگوپردازان این خانواده از الگوهای یادگیری در نگاه به انسان ملاحظه می کنند که در انسان پردازش اطلاعات، اتخاذ تصمیمات، توسعه ظرفیت ها و خلاقیت در حال افزایش است. کار این الگوپردازان فقط ملاحظه انسان در حال انجام این امور نیست بلکه باید در جستجوی راه های بهتر باشند که به پردازش اطلاعات و همراه نمودن ظرفیت افزوده در حرکت به سوی بهتر جهان اطراف و حل مسایل و مشکلات آموزشی به شاگردان ما کمک می کنند. هدف مشترک این خانواده از الگوها کمک به شاگردان در یادگیری بهتر است. (جویس^۴ و دیگران، ترجمه بهرنگی، ۱۳۸۶)

الگوی استقرایی کلمه- نگاره در مورد نحوه سواد آموزی شاگردان به ویژه خواندن و نوشتن و نیز نحوه توسعه واژگان لازم برای شنیدن و سخن گفتن تدوین شده است. این روش با ایجاد آگاهی نسبت به درک ارتباط موجود بین فرایند خواندن و نوشتن، دانش آموزان را در رمز گشایی حروف الفبا یاری نموده و به آنها کمک می نماید تا در کسب تجارب یادگیری پراهمیتی چون خواندن و نوشتن به صورت قانونمند، یکپارچه و هدفمند عمل نمایند. از آنجا که اکثر کودکان می خواهند از

^۱ - Pike and Selby

^۲ - Picture – Word Inductive Model (PWIM)

^۳ - Calhoun

^۴ - Joyce

زبان اطرافیان خود معنا بیابند و همراه معلم جویای گشودن اسرار آن باشند، این الگو دانش آموزان را در دسته بندی کلمات تازه و ساختن مفاهیمی جدید جهت شناسایی کلمات نا آشنا یاری می کند، بر توانایی تفکر استنتاجی دانش آموزان تاکید دارد و به آنها توانایی تعمیماتی می دهد که پایه تحلیل ساختاری و آوا شناسی است و به توانایی اندیشیدن آنها توجه دارد بنابر این اصل عمده ای از این روش توانمند بودن شاگردان در ساختن تعمیماتی است که برایشان قراردادهای زبان را آشکار سازد. (کالهن و دیگران، ۲۰۰۲)

اهری^۱ (۱۹۹۹) معتقد است که توسعه معلومات دیداری- واژگانی مجرای لازم سواد آموزی است. الگوی استقرایی کلمه - نگاره این توسعه و نیز مساله یادسپاری کلمات در مغز، حرکت آنها به حافظه درازمدت و در دسترس قرار دادن آنها برای بررسی نحوه کار الفبایی و زبان انگلیسی را مورد نظر قرار می دهد. این الگو دارای ارزش است زیرا از تصاویر به عنوان پلی برای شکاف زبان استفاده می کند. عکس ها زمینه ای برای گفتگو فراهم می کنند. عکس ها باعث تمرکز در یادگیری شده. تصورات ذهنی را ایجاد می کنند و به یادگیرندگان کمک می کنند تا یک واژه یا یک مفهوم را یادآوری کنند. تصاویر با هر زبانی قابل استفاده هستند. این تصاویر حافظه یادگیرندگان را تقویت می کنند و تفکر خلاق به وجود می آورند. (تینجرو^۲، ۲۰۱۲)

تصاویر به منزله محرک جهانی برای کمک به یادگیری زبان دوم محسوب می شوند و نقطه آغاز برای سهیم شدن در یادگیری مشارکتی هستند. این الگو یادگیری نوشتن، لغت، رشد مفهوم به عنوان کمک به یادگیرنده و فهمیدن محتوای دانش را فراهم می کند. هدف استفاده از این الگو کمک به دانش آموزان برای یادگیری آسان الفبا است و بر تجارب زبانی تاکید می کند. (کالهن، ۱۹۹۹).

بررسی های صورت گرفته از سودمندی روش استقرایی نگاره - کلمه برای دانش آموزانی که انگلیسی زبان دوم آنها است حکایت دارد. نگاهی به نتایج این پژوهش ها نشان می دهد کاربرد شیوه استقرایی نگاره - کلمه منجر به افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می گردد. برای نمونه (اسدی، ۱۳۸۵) نشان داد که استفاده از این روش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حیطه درک مفاهیم و

---

^۱ - Ehri

^۲ - Tinajero

خزانه واژگان ، عملکرد و مهارت بالای فراگیران در جمله سازی و در نهایت توانایی فراگیران در املا و نوشتن صحیح کلمات را منجر می شود.

نتایج پژوهش معظمی (۱۳۸۹) با عنوان مقایسه روش های آموزشی زبان انگلیسی نگاره - کلمه و نگاره - کلمه به شیوه استقرایی بر روی کودکان پیش دبستانی نشان داد که استفاده از روش نگاره - کلمه به شیوه استقرایی درافزایش خزانه واژگان و پایداری آن مؤثرتر از روش نگاره - کلمه بوده است.

پژوهش هایبرت و تیلور و هاچر^۱ (۲۰۰۰، به نقل از معظمی ، ۱۳۸۹) نیز نشان داده شد که ۰/۷۵ از دانش آموزانی که با الگوی استقرایی نگاره - کلمه آموزش دیده اند ، پیشرفت خوبی داشته اند . در تحقیق دیگری که توسط جویس ، هریکوک و کالهن^۲ (۲۰۰۱) انجام گرفت ، نتایج رضایت بخش آن نشان داد که دانش آموزانی که با الگوی استقرایی کلمه - نگاره خواندن و نوشتن را فرا می گیرند درابتدا تلاش می کنند که افکار خود را برای نوشتن به اجرا بگذارند . درجریان یادگیری ، واژه نامه تصویری به دانش آموزان کمک می کند لغات مربوط به محتوایی که مطالعه می کنند را بتوانند بشناسند.

پژوهش حمزه^۳ (۲۰۱۰) که بر روی مراحل خواندن (پیش از خواندن - خواندن - پس از خواندن) توسط روش (PWIM) انجام گرفت نشان داد که توانایی خواندن به واسطه افزایش مهارت فرد در بهبود خواندن در سطح اول تا سطح سوم از ۰/۵۲ به بالاتر از ۰/۷۰ در سطح هدف مورد نظر رسید. استفاده از این روش نشان دهنده تسریع و تسهیل مراحل خواندن توسط دانش آموزانی که در این زمینه ها مشکل داشتند ، بوده است.

---

^۱ - Hibert and Taylor and Hatcher
^۲ - Joyce and Hrycauk and Calhoun
^۳ - Hamzeh